

Proposta per a l'anàlisi dels sistemes econòmics

Elements per a una hipòtesi sobre l'evolució dels modes econòmics

Aquest breu treball és tan sols un esquema per a una proposta de sistematització dels diferents estadis de l'economia segons els mètodes del materialisme dialèctic històricoantropològic, i amb l'objectiu principal d'aproximar-nos a una *definició el mode econòmic actual*.

Anomenem *Materialisme Històrico-Antropològic* l'aplicació del marxisme a un mètode d'anàlisi socio-econòmica que parteix d'una concepció de l'economia que no es limita tan sols a la producció sinó que es proposa d'*integrar Producció, Reproducció* (en sentit ampli, és a dir, incloent la *reproducció de la força de treball*) i *Intercanvi*, comprnent així la *totalitat del procés econòmic*; és a dir, de la concepció d'un procés econòmic que ha portat la humanitat (a través del desenvolupament tecnològic i del desplegament de noves relacions econòmiques) a la dominació progressiva de l'entorn amb el millorament de les formes de vida.

Les relacions de treball i les relacions d'intercanvi defineixen els diferents *Modes Econòmics* que poden ésser reformulats

(sobre la base dels *Modes de Producció* clàssics) de la manera següent:

A) Modes Econòmics senseb apropiació d'excedent

«Aquest breu treball és tan sols un esquema per a una proposta de sistematització dels diferents estadis de l'economia segons els mètodes del materialisme dialèctic històricoantropològic»

Mode Econòmic 1. – Mode Econòmic de Subsistència i de Troc

És el mode econòmic primer en què els béns són obtinguts per a la pròpia subsistència i existeix el troc (o intercanvi simple de béns) com a forma de transferència econòmica.

B) Modes Econòmics d'apropriació d'excedent

Els Modes Econòmics següents es fonamenten en les diferents articulacions socials que s'estableixen per a l'apropriació de l'excedent (excedent de producció + plusvàlua) el qual s'obté tant en les relacions de treball, com en les relacions d'intercanvi. Podem disposar els modes econòmics (números del 2 al 5) de la manera següent:

Mode Econòmic 2. – Mode econòmic Senyorial i de Pillatge

Les relacions de treball són de tipus feudal, partint de l'apropriació senyorial del delme o tribut extret del producte del treball del serf o vassall; i fonamentant-se també en la submissió del treball domèstic pel que fa a la pròpia comunitat; i partint del botí, amb relació a la comunitat exterior (o comunitats exteriors)..

Mode Econòmic 3. – Mode econòmic Esclavista i Colonial

Malgrat haver aparegut en èpoques, en alguns casos, anteriors al mode econòmic precedent, representa una certa evolució del mitjà anterior d'apropriació, pel fet que l'adquisició de l'excedent

esdevé més permanent i regular, tant en les relacions de treball (esclavatge) com de l'espoliació colonial, conseqüència de l'estabilització del procés d'apropiació botí, per mitjà de les relacions econòmiques de tipus colonial que faciliten l'extracció permanent de primeres matèries i d'aliments del país colonitzat. El nucli familiar manté les formes d'explotació derivades de l'opressió patriarcal.

Mode Econòmic 4. – Mode econòmic Salarial i Colonialista

Aquest mode econòmic combina unes relacions de treball de tipus salarial (que relacionen l'empresari amb l'assalariat) amb l'extracció de plusvàlua de la producció i de la reproducció social; i amb l'extracció d'excedent de les colònies. Aquest mode econòmic es basa en l'assalariació en el treball; en la separació clara entre gèneres dins el nucli familiar; i en la separació entre àrees geogràfiques en l'intercanvi econòmic: empresari / assalariat; treball masculí / treball femení; món desenvolupat / món subdesenvolupat són les dicotomies bàsiques del Mode Econòmic 4.

Es pot classificar en diferents fases:

4.1. Fase de manufactura i mercantilisme. En aquesta fase l'acumulació de capital s'obté sobretot de l'intercanvi comercial (incloent-hi el tràfic d'esclaus). L'explotació interna manté relacions de treball manufacturer i domèstic de caire

opressor.

4.2. Fase d'indústria i imperialisme. La plusvàlua s'obté fonamentalment del treball assalariat i també de l'excedent econòmic en les relacions imperialistes (establertes amb intervenció política i militar). Es tracta del mode de producció capitalista en la terminologia marxista clàssica. Aquesta fase de l'evolució dels modes econòmics és una època de grans lluites socials i de

**«L'economia
dominant és
l'especulació
financera, i la
plusvàlua i
l'excedent
s'extreuen de
l'aprofitament del
desenvolupament
desigual arreu del**

guerres imperialistes (generalitzades en la primera i la segona guerres mundials); també és l'època de revoltes antiimperialistes (Vietnam, Xina, Cuba, Algèria...) i del desplegament de les mobilitzacions feministes.

4.3. Fase de reproducció social i neocolonialisme. És la fase de crisi del mode econòmic Salarial i Imperialista (en què l'avanç històric de les reivindicacions socials fan difícil

l'explotació industrial, la domèstica i la imperialista, tal com s'havien aplicat en les fases precedents) i l'economia es reformula fent derivar l'extracció de plusvàlua en els serveis socials (socialització de la reproducció econòmica) i en formes d'explotació neocolonial.

Mode Econòmic 5. – Mode econòmic Financero-Informàtic i Diferencialista

És el mode econòmic que porta la dinàmica fonamental de l'economia mundial en el moment actual. Com tots els modes econòmics, coexisteix amb aspectes i fraccions dels modes econòmics històricament precedents.

En aquest mode econòmic tendeixen a *desdibuixar-se* les relacions salarials de treball a causa de la *informatització* dels mètodes de producció i d'organització de l'economia i les *separacions geogràfiques* úniques a escala mundial. L'economia dominant és l'especulació financera, i la plusvàlua i l'excedent s'extreuen de *l'aprofitament del desenvolupament desigual arreu del planeta*. El mode econòmic funciona, doncs, a partir del manteniment dels guetos (situats en zones i enclavaments d'arreu del món) en els quals perduren modes econòmics precedents, on és possible l'espoliació de plusvàlua i/o d'excedents (Modes econòmics industrials salarials en guetos asiàtics, del Marroc, de l'est d'Europa etc.; bosses de treball precari a

l'interior de les societats desenvolupades; àrees subdesenvolupades amb les quals s'estableix un intercanvi de tipus colonial etc.).

El marc polític general dominat pel Mode Econòmic Financer-Informàtic i Diferencialista tendeix a prendre la forma absoluta d'un *Imperi* (que ho engloba tot i que jerarquitzava i articula el poder en el seu interior; i que exclou la dissidència i la discrepància).

La ideologia dominant és formulada en forma de "pensament correcte" que disfressa l'opressió i folkloritza la diferència mentre preconitza l'immobilisme de l'estructura jeràrquica social i cultural a escala mundial, tot preconitzant l'apoliticisme i la fi de les ideologies. La ideologia dominant, però, exalta, idealitza i sublima el liberalisme econòmic i demonitza les expressions polítiques dels guetos marginals i dels cercles polítics i culturals no integrats a l'Imperi (moviments d'alliberament social o nacional; món islàmic etc.) sota estigmes ideològics excloents, com el del terrorisme.

La xarxa de dominació mundial és mantinguda pels sistemes d'informació internacional (xarxa informàtica i sistemes de comunicació i d'informació). La connexió establerta per les noves tecnologies a nivell mundial no és un sistema universal com pretenen alguns, sinó que és –en les condicions actuals– la via de comunicació dels sectors dominants i/o privilegiats a es-

cala mundial. La informàtica (en el seu vessant telemàtic) permet el telediner i l'especulació financera en temps real i afavoreix la interrelació i l'homo-geneïtzació dels sectors dominants i/o privilegiats d'arreu del planeta.

Contradiccions del sistema de dominació actual

El sistema de dominació basat en el *Mode Econòmic Financer-Informàtic i Diferencialista* es fonamenta

«La ideologia dominant és formulada en forma de "pensament correcte" que disfressa l'opressió i folkloritza la diferència mentre preconitza l'immobilisme de l'estructura jeràrquica social i cultural a escala mundial»

en un desenvolupament de les forces econòmiques que permetria a nivell intern la igualtat entre les persones (disminució del treball necessari per a la supervivència, formació intel·lectual més profunda i més estesa de la població etc.); i, a nivell mundial, permetria l'intercanvi igua-

litari.

Però la realitat és molt allunyada d'aquesta possibilitat (una possibilitat que és però entrevista en la consciència col·lectiva) i la societat és *desigualitària* a nivell intern i també a nivell internacional. *Guetització* i la *marginació* són la norma d'una realitat que apareix no sols com a injusta sinó també com a fortament irracional.

Diferents anàlisis de la societat actual són, a la meua manera de veure, incomplets o imprecisos a causa de l'anàlisi mínima del mode econòmic. Les anàlisis de l'obra *L'Imperi (Empire)* de Hard i Negri (2000) no defineixen de manera adequada el mode econòmic actual (que idealitzen com a "economia no productiva" sense determinar clarament les fonts d'extracció de plusvàlua). D'altres anàlisis com la de Claude Bitot a l'obra *Déclin d'un monde* (1999), no tenen en compte els canvis profunds que s'han produït en el pas del Mode Econòmic 4 al Mode Econòmic 5, i redueixen les valoracions a una crisi moral (crisi de la moral del passat).

A la meua manera de veure, qualsevol anàlisi que es vulgui fer de la societat actual, qualsevol línia estratègica que es vulgui traçar, tenen necessitat d'assentar amb solidesa les bases per a l'anàlisi del mode econòmic present i per a la previsió de les perspectives de la seva evolució.

Carles Castellanos i Llorenç

Una llei contra l'independentisme

Segurament, aquest mes de juny el Parlament espanyol aprovarà l'anomenada *Ley Orgánica de Partidos Políticos* (LOPP). En aquest article n'analitzarem el text provisional i situarem aquesta iniciativa legislativa en el context d'una ofensiva de l'Estat contra l'independentisme, especialment el basc.

Presentada per polítics i mitjans de comunicació com una llei necessària per combatre l'independentisme basc, la *Ley orgánica de Partidos Políticos* (LOPP) constitueix la darrera iniciativa legislativa de l'Estat espanyol que s'afegeix a un cos jurídic que es caracteritza per la restricció sistemàtica dels drets civils i llibertats (com ara l'anomenada legislació "antiterrorista i la *Ley del Menor*").

Per tant, tot i la gravetat d'aquesta nova llei, cal veure-la com la continuació lògica d'una trajectòria repressiva de l'Estat espanyol, a nivell legislatiu i judicial, que arrenca des de la mateixa transició espanyola i el debat constitucional. Com que es van deixar irresolts els conflictes nacionals, especialment el basc, l'Estat ha cregut que hi trobaria la solució elaborant i implementant una legislació com més va més repressiva. A tall d'exemple, només cal recordar que la mateixa Constitució espanyola ja preveia en el seu article 55.2 la suspensió de determinats drets ("Una ley orgánica podrá determinar la forma y los casos en los que, de forma individual y con la necesaria intervención judicial y el adecuado control parlamentario, los derechos re-

conocidos en los artículos 17, apartado 2, y 18, apartados 2 y 3, pueden ser suspendidos para personas determinadas, en relación con las investigaciones correspondientes a la actuación de bandas armadas o elemen-

«Per tant, tot i la gravetat d'aquesta nova llei, cal veure-la com la continuació lògica d'una trajectòria repressiva de l'Estat espanyol, a nivell legislatiu i judicial, que arrenca des de la mateixa transició espanyola i el debat constitucional»

tos terroristas"), fet que demostra que la *lleí de lleis* ja contenia en alguns dels seus articles característiques de les legislacions especials i/o excepcionals.

Una llei de partits?

La LOPP s'ha presentat com una llei de partits quan en realitat tant el seu

redactat com, sobretot, les declaracions dels seus avaladors no deixen cap mena de dubte que es tracta d'un text destinat a només un partit, Batasuna¹. No és pas, doncs, una llei general sinó de cas gairebé² únic.

Com ha assenyalat Francisco J. Bastida, catedràtic de Dret constitucional³ de la Universitat d'Oviedo, no és pas una llei que regula els partits, sinó la il·licitud d'alguns (en principi només d'un). Per tant, la seva finalitat no és pas regular l'exercici d'un dret sinó les seves "patologies", la qual cosa mostra el tarannà repressiu amb què ha estat concebuda. Les principals consideracions crítiques de caràcter general que es poden fer a la llei són:

- No defineix què és un partit polític, concepte que sembla previ a qualsevol regulació sobre aquestes associacions.

- La llei es centra i té com a objecte principal la declaració d'il·legalitat de determinats partits. Així, el més important del capítol segon (*De la organización, funcionamiento y actividades de los partidos*) són els supòsits d'il·legalitat, és a dir, no es tracta de regular el funcionament normal sinó la "patologia".

- Per contra, un aspecte essencial per al funciona-

ment dels partits com és el seu finançament es despatxa en tres línies i es remet a la vigent i inútil *Ley Orgánica 3/1987*. És evident que regular aquesta problemàtica no és urgent perquè els partits del sistema tenen assegurat el finançament per les vies il·legals conegudes per tothom.

· D'altra banda, per defensar la LOPP s'ha argumentat sovint que es tracta d'una llei que també serviria per il·legalitzar els partits que promouen el racisme o la discriminació sexual, però, en canvi, a l'apartat 3 de l'article 9 no s'esmenta cap conducta concreta racista o sexista que pugui servir per iniciar el procés d'il·legalització d'un partit.

Unes esmenes que no esmenen (gairebé) res

L'aprovació el 19 d'abril pel Consell de Ministres espanyol de l'avantprojecte de la LOPP va donar lloc a l'escenificació d'un enfrontament entre el PP i el PSOE sobre el contingut de llei. Finalment, com era d'esperar, tots dos partits van arribar a un acord, després que el PP acceptés que s'introduïssin canvis en el redactat d'alguns apartats (el 3b) o subapartats (el 7 de l'apartat 3c) de l'article 9 de l'Avantprojecte i s'explicités que la llei no tenia caràcter retroactiu⁴.

Pel que fa al punt de l'avantprojecte que permetia que 50 diputats poguessin instar la declaració d'il·legalitat, els dos partits van arribar a una solució intermitja segons la

qual, a més del Ministeri Fiscal i Govern espanyol, el Parlament d'aquest estat pot aprovar proposicions en què s'insti l'executiu que sol·licitis la il·legalització d'un partit.

En resum, tot i l'escenificació d'un enfrontament inicial, un cop més el PP i PSOE (amb l'ajut inestimable de CiU) s'han posat d'acord a fer un salt qualitatiu en l'estratègia repressiva de l'Estat contra l'independentisme. Es tracta d'una constant que s'ob-

« a l'apartat 3 de l'article 9 no s'esmenta cap conducta concreta racista o sexista que pugui servir per iniciar el procés d'il·legalització d'un partit.»

serva si repassem les lleis repressives espanyoles aprovades en els darrers 25 anys i que demostra fins a quin aquests dos partits estan compromesos amb el projecte nacional espanyol de l'Estat.

Aquests canvis, algun dels quals no era insignificant, van ser es-bombats pel PSOE i alguns mitjans de comunicació per vendre la idea que les esmenes d'aquest partit haurien "constitucionalitzat" la LOPP i l'haurien convertida en una llei complia els requisits

d'una legislació garantista. Ara bé, una lectura dels vots particulars dels membres del Consejo General del Poder Judicial (CGPJ) i del text de Bastida que esmentaven més amunt mostra que amb les esmenes del PSOE (les de CiU eren molt semblants) aquesta llei encara està molt lluny de ser una llei garantista, sobretot l'article 8. Així:

· L'article 5, que tracta sobre la inscripció registral, dóna al Ministerio del Interior espanyol la facultat de decidir en primera instància la legalitat d'un partit, una atribució que no li correspon, ja que l'autoritat registral només té la funció de vetllar pels aspectes formals de la inscripció. A més, la remissió del Ministeri al Fiscal de la sol·licitud d'il·legalitat comportarà la suspensió del termini (20 dies) en què l'Estat està obligat a inscriure un partit, cosa que implica que sense cap resolució judicial motivada (com determina l'article 22.4 Constitució espanyola) s'impedeix l'exercici d'un dret.

· L'apartat 1 de l'article 9 estableix l'obligatorietat que tenen els partits polítics de respectar els "valors constitucionals", una formulació que crea inseguretat jurídica, ja que pot ser interpretat com una obligació d'adhesió a l'ideari constitucional, que en gran part és inassumible per a un independentista.

· El conjunt de conductes tipificades a l'apartat 3 de l'article 9, que són les que en darrer terme seran adduïdes per il·legalitzar un partit, constitueixen un

conjunt força heterogeni i poc definit. Es caracteritzen per la manca de proporcionalitat, ja que es situen al mateix nivell conductes que no ho són, i per la indefinició o ambigüitat en la seva formulació, fet que pot donar lloc a un ample marge d'interpretació. Per exemple, el "apoyo político [...] tácito al terrorismo", és a dir, un suport inferit o suposat, és una causa d'il·legalització. Respecte a aquest article, les paraules de Alfonso López Tena, vocal del CGPJ, no són molt aclaridores:

"Sin perjuicio de un análisis más preciso y detallado de todos los supuestos descritos en el artículo 8 del Anteproyecto, los ejemplos que acabamos de citar ponen de relieve la existencia de aspectos que pueden ser problemáticos desde el punto de vista de constitucionalidad en una triple dimensión: la excesiva amplitud de los motivos de ilegalización; la consideración igual al efecto de ilegalización de supuestos no asimilables en gravedad, en perjuicio del principio de proporcionalidad; y la definición a menudo ambigua y poco precisa de los supuestos, en perjuicio del principio de legalidad y seguridad jurídica."

· Mereix un comentari específic el setè supòsit d'aquest mateix apartat ("Apoyar desde las instituciones en las que se gobierna, con medidas administrativas, económicas o de cualquier otro orden, a las entidades mencionadas en el párrafo anterior"), que

pretén fer recaure en els partits les responsabilitats derivades dels actes dels càrrecs electes. Aquest subapartat vulnera l'autogovern dels Ajuntaments i la doctrina del mateix Tribunal Constitucional espanyol que especifica que "una vez elegidos, los representantes no lo son de quienes les votaron, sino de todo el cuerpo electoral y titulares, por tanto, de una función pública a lo que no pueden poner término decisiones de entidades que no son órganos del

«El conjunt de conductes tipificades a l'apartat 3 de l'article 9, que són les que en darrer terme seran adduïdes per il·legalitzar un partit, constitueixen un conjunt força heterogeni i poc definit»

Estado".

· Cal remarcar també que alguns apartats o subapartats d'aquest article 9 estan notablement influïts per la "doctrina" que el jutge Garzón ha anat establint a les interlocutòries posteriors a les seves ràtzies contra l'esquerra abertzale, les quals, com és conegut, han estat revocades o criticades per altres instàncies jurídiques. En són exemples

l'apartat 2c ("Complementar y apoyar políticamente...") i el 3f de l'article 9.

L'independentisme en el punt mira

Un cop analitzat el text de la llei cal situar-la políticament. Sens dubte la conjuntura generada arran dels atacs a les Torres Besones ha permès que es fes aquest salt qualitatiu en la legislació repressiva de l'Estat espanyol. Ara bé, seria un plantejament curt de mires vincular-lo directament i exclusiva a aquesta conjuntura. Segons el nostre parer, aquesta decisió estava anunciada amb l'empresonament de la Mesa Nacional d'HB el desembre de l'any 1997 i confirmada el juny de 1998 amb l'amenaça que el 9 de maig de 1998 va proferir Aznar contra totes i tots les i els membres d'Herri Batasuna⁵. Per tant, cal ser conscients que hi ha una estratègia dissenyada per l'Estat que pretén "solucionar" el conflicte Espanya-Euskal Herria acabant amb l'independentisme. Aquesta estratègia considera que la derrota de l'independentisme basc "resoldrà" una de les contradiccions principals amb què s'encara l'Estat espanyol: la diversitat nacional al seu interior.

Durant l'etapa socialista, es va intentar resoldre aquesta contradicció amb una estratègia que combinava el "pal" (GAL, tortures, execucions, detencions massives, etc.) i la "pastanaga" (manteniment de la interlocució amb ETA) amb la intenció de negociar a la

baixa, és a dir, sense reconèixer el dret a l'autodeterminació. La victòria del PP inaugura una etapa en què l'Estat vol consolidar definitivament el projecte espanyol, la qual cosa implica estructurar-lo de la manera més unitària i centralista possible. És en relació amb aquest projecte que s'han de situar, totalment o parcialment, l'adopció i difusió d'un discurs clarament neofranquista (que mai havia desaparegut del tot) i iniciatives com la LOU, la "ley de calidad" de l'ensenyament secundari, les matrícules, la lletra de l'himne espanyol, etc.).

En aquest context, cal adonar-se que l'estratègia dissenyada per derrotar l'independentisme basc és més global que mai, ja que no només inclou una creixent pressió "policial contra ETA", sinó també l'atac sistemàtic i ininterromput a totes les estructures legals del Moviment d'Alliberament Nacional Basc (MANB). Iniciada oficialment el maig de 1998 amb la ràtzia contra KAS, ha continuat amb el tancament d'*Egin* i *Ardi Beltza*, la il·legalització de Gestores, l'empresonament dels promotors de la desobediència civil, etc. Aquesta acció juridicopolicial ha anat acompanyada de l'aprovació de noves normatives repressives (*Llei del Menor*, *Ley Orgánica del Derecho de Asociación*, la introducció de nous delictes en el Codi Penal, etc.). Alhora, amb passos lents i de vegades imperceptibles, el poder executiu ha anat subordinant encara més el

poder judicial, una necessitat estratègica per a l'Estat després de la sentència del Tribunal Constitucional (20-7-1999) que excarcerava la Mesa Nacional d'Herri Batasuna. Així, la nova configuració del Consejo General del Poder Judicial i del mateix Tribunal Constitucional l'any 2001 cal emmarcar-la en aquesta estratègia global. També, i aprofitant sobretot la presidència europea del primer semestre d'enguany, l'Estat espanyol ha estat un dels principals

**«aprofitant
sobretot la
presidència europea
del primer semestre
d'enguany, l'Estat
espanyol ha estat
un dels principals
impulsors i
promotors de
l'espai repressiu
europeu»**

impulsors i promotors de l'espai repressiu europeu. Finalment, el desplegament d'aquesta estratègia ha comptat, més que mai, amb la col·laboració incondicional dels principals mitjans de comunicació espanyol, que s'han convertit en una divisió més al servei de l'estratègia de l'Estat⁶, sobretot en el seu vessant ideològic.

Pel que fa als Països Catalans, si bé aparentment l'independentisme català no és l'objectiu prioritari d'a-

questa ofensiva, cal no perdre de vista la perspectiva de futur ja que la LOPP passarà a enquistar-se, com ha passat amb altres legislacions repressives, en el cos legislatiu de l'Estat espanyol i serà utilitzada quan convingui contra el nostre moviment. Les paraules⁷ de Fernández Díaz del 4 de maig, en què demanava l'aplicació de la LOPP als col·lectius independentistes, no poden resultar més premonitòries i amenaçadores.

NOTES:

¹ És curiosa l'oració adjectiva que afegeixen els mitjans de comunicació quan es refereixen a la LOPP ("que permetrà il·legalitzar Batasuna"), donant per segura i inevitable aquesta il·legalització abans que es produeixi. Una mostra més del respecte a la suposada divisió de poders i de com els mitjans assumeixen l'estratègia de l'Estat.

² Diem *gairebé* perquè, com es veurà, més en-davant aquesta llei té també d'altres destinataris.

³ Vegeu "Informe sobre el borrador de la Ley Orgánica de Partidos", que es pot trobar a Internet.

⁴ Tot i això, dos dies després de l'"acord", Àngel Acabes i Jesús Caldera encara insistien que es tindrien compte els fets precedents. Sense comentaris.

⁵ Concretament, Aznar va dir "...ETA y HB van a acabar en la cárcel, que es don-

de tienen que estar todos”.

⁶ Per tant, el comportament dels mitjans durant les eleccions basques de l'any passat no ha de ser

vistes com un fet excepcional sinó com una prova més del que s'acaba d'afirmar. El malnom «Brunete mediàtica» que reben aquest mitjans de comunicació

reflecteix perfectament el seu enquadrament al servei de l'Estat.

⁷ Vegeu *Avui* del dia 5 de maig.

El volcà palestí

El primer semestre d'aquest any ha vist com s'agreujava el conflicte israeliano-palestí i com aquesta problemàtica es convertia una altra vegada en primera notícia dels mitjans. En una espiral que sembla inacabable, a la violència ininterrompuda l'Estat israelià els palestins hi responen amb una violència de resistència¹.

L'esclat de violència d'aquests darrers mesos és, sens dubte, conseqüència directa del fracàs a la pràctica dels Acords d'Oslo com a via per aconseguir una pau justa. Tot i això, convé no oblidar, perquè molt sovint es fa, les raons estructurals d'un conflicte que fonamentalment neix el 1947², no pas fa milers d'anys com afirmen alguns prosionistes, i de resultes del qual els palestins van ser desposseïts del 78% del seu territori i centenars de milers en van ser expulsats. La tragèdia palestina es va consumir del tot amb l'ocupació de Gaza i Cisjordània el 1967. Sense tenir en compte aquesta violència estructural i continuada de l'Estat d'Israel contra el poble palestí, és impossible entendre els sentiments d'humiliació i alhora de resistència de la població palestina, els quals també expliquen què passa actualment.

Acords d'Oslo: pau per territoris?

Els Acords d'Oslo van ser

«convé no oblidar, perquè molt sovint es fa, les raons estructurals d'un conflicte que fonamentalment neix el 1947, no pas fa milers d'anys com afirmen alguns prosionistes»

presentats pels seus avalladors israelians sota el lema “pau per territoris” i, de bon començament, van dividir els palestins en dues posicions: una de majoritària, que els va acceptar, i una de minoritària, que els va rebutjar. Per als primers, amb Iàsser Arafat i Al-Fatah al capdavant, es tractava d'un petit pas que, tot i les concessions inicials, permetria més endavant la proclamació d'un Estat palestí viable; en canvi, els qui els rebutjaven (els islamistes, el FPAP, una part de la direcció palestina de l'interior i intel·lectuals com Edward

Said) hi veïen la renúncia a reivindicacions fonamentals dels moviments d'alliberament nacional palestí (sobirania, refugiats, autodeterminació, desmantellament dels assentaments, etc.) i la continuació de l'ocupació sota una nova forma administrativa.

Tot i aquestes divergències inicials, després de la cimera de Camp David (juliol de 2000) totes dues posicions van arribar a la mateixa conclusió³: la via Oslo havia fracassat. Si més no, això és el que reconeixia indirectament un equip d'experts que havien assessorat la delegació oficial palestina a la cimera i que el juliol de 2001 van organitzar una sèrie d'actes públics dirigits a l'opinió pública israeliana i on exposaven en 11 punts les raons del rebuig de l'OAP a la proposta de Barak⁴.

Els Acords d'Oslo no es poden entendre sense dos esdeveniments contradictoris: la Intifada i la Guerra del Golf i els seus efectes immediats. La Intifada, que va ser essencialment un aixecament de la societat

civil dels Territoris Ocupats que es va mobilitzar durant cinc anys tot i la repressió israeliana, va visibilitzar arreu del món la violència de l'ocupació israeliana i va acabar amb el somni sionista d'una solució militar per al "problema palestí".

Un dels efectes de la Guerra del Golf va ser la consolidació de l'hegemonia nord-americana, tant a nivell regional com mundial. De seguida, Bush pare es van afanyar a proclamar la instauració d'un Nou Ordre Mundial, que no deixava de ser una construcció ideològica autojustificativa d'aquesta hegemonia. La Intifada, però, qüestionava dia rere dia els postulats d'aquest Nou Ordre Mundial. Calia, doncs, buscar una solució diplomàtica al conflicte israeliano-palestí, tant per garantir l'estabilitat a la zona com per complir els compromisos contrets amb els països àrabs que havien col·laborat en l'agressió contra Irak. Ara bé, aquesta solució s'havia d'adequar als interessos geoestratègics dels Estats Units, la qual cosa implicava que, en darrer terme, els nord-americans tindrien sempre en compte les necessitats i els interessos d'Israel, que durant la guerra freda havia estat, juntament amb Turquia, el seu principal aliat al Pròxim Orient.

D'altra banda, un cop acabada la guerra, el suport d'Arafat a Saddam Hussein va provocar que l'OAP es trobés en una de les situacions més crítiques de la seva història. Abandonada per un nombre significatiu

de països àrabs i amb nombrosos problemes financers a causa de la retirada de les donacions d'alguns d'aquests països, Arafat va optar per una negociació a la baixa, que com a mínim legitimava l'OAP com a representant del poble palestí i a ell mateix com el seu líder indiscutible. En resum, els acords d'Oslo van ser també el resultat d'una determinada correlació de forces, en general bastant desfavorable als interessos del poble palestí.

Set anys després de l'inici

**«els acords
d'Oslo van ser
també el resultat
d'una determinada
correlació de forces,
en general bastant
desfavorable als
interessos del poble
palestí»**

del suposat "procés de pau", el desencís de gran part de la població palestina era més que notori, ja que durant aquests anys havia pogut constatar com:

- La sobirania dels territoris ocupats continuava a les mans d'Israel, tal com ho demostraven quotidianament els controls i tancaments que duia a terme l'exèrcit israelià.

- Havien augmentat espectacularment el nombre de colons i assentaments, entre els quals resultaven especialment punyents els

que envoltaven el nucli urbà de Jerusalem oriental i el separaven de la resta Cisjordània.

- Es mantenia la incomunicació entre la Franja Occidental i Gaza i, en tot cas, el poc moviment que hi havia entre les dues zones estava controlat i supervisat per Israel, la qual cosa contravenia el punt de la Declaració de Principis d'Oslo en què s'estipulava que "les dues parts consideren Cisjordània i Gaza com una unitat territorial única, la integritat de la qual serà preservada durant el període interí".

- Havia augmentat la construcció de vies de circumval·lació que connectaven els assentaments amb Israel i que, per contra, junt amb les zones de seguretat, fragmentaven el territori palestí, que consistia en un conjunt d'enclavaments discontinus.

- La població no havia experimentat cap millora en la seva vida quotidiana a causa de la dependència de l'economia palestina respecte de la israeliana, que els acords d'Oslo no només no van alterar, sinó que van consolidar.

- Israel endarreriria contínuament la implementació dels acords.

- L'actuació de l'Autoritat Nacional Palestina (ANP) es caracteritzava per la corrupció, el clientelisme i la manca de mecanismes de control democràtics.

Les "concessions" de Barak

Enmig d'aquest desencís, es va celebrar entre l'11 i el

15 de juliol de 2000 la cimera de Camp David, que havia de servir per arribar a un acord definitiu. La cimera va fracassar i determinada opinió publicada, que es basava en els punts de vista de la diplomàcia israeliana i nord-americana, va atribuir-ho a la intransigència de la delegació palestina, que no hauria estat a l'alçada de les "concessions" de Barak.

El problema, però, era que aquestes suposades concessions estaven molt per sota del que exigien les resolucions 242 i 338 del Consell de Seguretat de l'ONU, punt de partida dels palestins. A més, resultava esbiaixat parlar, com feien i fan la majoria de mitjans de comunicació, de "concessions" israelianes quan en definitiva l'únic que estaria fent aquest Estat era retornar el que havia arrabassat il·legalment el 1967 i complir les resolucions de l'ONU. En tot cas, eren els palestins els qui feien concessions, ja que només reivindicaven la sobirania sobre el 22% del territori de la Palestina històrica.

D'altra banda, tot i que s'ha afirmat que Barak estava disposat a retornar el 90 o 95 per cent de la Franja Occidental, caldria reduir aquesta xifra com a mínim al 80%. Tanmateix, com explicaven gràficament els experts palestins a què al·ludíem abans, no es tracta d'un problema de percentatges sinó de la viabilitat de la independència, ja que en una presó els presos poden controlar el 95% de l'espai, però els carcellers en tenen prou amb el 5% restant per

mantenir-los tancats.

Més concretament, si s'analitzava detalladament la proposta israeliana, es podia observar que:

- Dividia el territori palestí en quatre cantons independents (Gaza, Franja Occidental del Nord, Franja Occidental del Centre i Franja Occidental del Sud) envoltats per territori de sobirania israeliana, cosa que permetria a aquest Estat controlar el moviment de persones i béns⁵. En resum, ens trobaríem davant d'un

**«eren els
palestins els qui
feien concessions,
ja que només
reivindicaven la
sobirania sobre el
22% del territori de
la Palestina
històrica»**

Estat palestí sense sobirania real.

- Impedia el control dels palestins sobre les seves fronteres, l'espai aeri i els recursos hídrics, una aspecte fonamental a la zona.

- Israel s'annexava unilateralment un 9% del territori palestí (incloent-hi el Gran Jerusalem) a canvi d'un 1% de l'israelià, d'inferior qualitat.

- Significava legalitzar els assentaments. La proposta de Barak, doncs, revelava i confirmava el caràcter estratègic dels assentaments

per a l'Estat israelià, ja que la seva expansió condicionava notablement el futur Estat palestí.

- Els palestins es veien obligats a reconèixer l'annexió il·legal de la pràctica totalitat de Jerusalem oriental. A tot estirar, Palestina només mantindria la sobirania sobre alguns barris aïllats de la ciutat, que estarien envoltats de colònies jueves i aïllats de la resta del territori palestí. A més, com ja s'ha dit, l'annexió incloïa el que s'ha anomenat el Gran Jerusalem, el territori del qual s'acosta pel sud a Hebron i pel nord-est, a Jericó.

- No abordava seriosament el problema dels refugiats palestins (uns 4.000.000 de persones)

A canvi d'aquestes "concessions", Israel exigia a la delegació palestina que donés per acabat el conflicte. Tot i que sembla el mateix Clinton no s'ho esperava, des d'un punt de vista palestí no quedava altra opció que rebutjar aquesta proposta, que feia inviable un Estat palestí. Els qui havien defensat la via Oslo per a l'assoliment d'un Estat palestí havien argumentat sempre s'havia cedit al començament del procés per no cedir en el moment que es discutís l'estatut definitiu que preveia la Declaració de Principis.

Un futur incert

Poc després de Camp David, va començar el que s'ha anomenat la segona Intifada. Més enllà de l'espurna concreta que va originar

aquest segon aixecament, és a dir, la passejada provocadora del terrorista Sharon el 28 de setembre per l'Esplanada de les Mesquites de Jerusalem, cal veure en aquesta segona Intifada l'acta de defunció dels Acords d'Oslo. Per la seva banda, la tornada del Likud al govern israelià i, per tant, de les opcions sionistes més intransigents certificava també aquesta defunció.

Aquest segon aixecament, però, té unes característiques ben diferents del primer. No es basa tant en l'organització de la societat civil i la mobilització de masses, sinó que a mesura que han anat passant els mesos han adquirit més importància les accions armades, selectives o indiscriminades, executades per les diferents organitzacions palestines, des d'Al-Fatah, passant pel FPAP, fins als islamistes com Hamàs o la Jihad.

En aquest context, el futur és incert. El govern del Likud pot sentir-se en algun moment temptat d'acabar amb Arafat (una possibilitat que apareix en alguns plans secrets israelians) amb la intenció de desproveir el poble palestí d'una figura, que tot i la seva actuació força discutible al front de l'ANP, és reconeguda per una part important de la població com al seu líder indiscutible. S'intentaria d'aquesta manera escapar la resistència palestina, amb la intenció que la manca d'un lideratge reconegut i les divisions internes obliguin, si més no, una part dels palestins a negociar a la baixa. Tot i així, aquesta possibilitat

podria esdevenir un boomerang per als israelians perquè també podria acabar reforçant a mitjà termini els islamistes. De moment, sembla que Sharon pensa més en una eliminació política d'Arafat més que no pas física, però no se n'acaba de sortir.

Per la banda palestina, es fa difícil de preveure cap a on pot conduir la pressió armada i si donarà els resultats que es pretenen o es convertirà en un entrebanc, especialment els atacs a la població civil israeliana, que busquen

**«De moment,
sembla que Sharon
pensa més en una
eliminació política
d'Arafat més que no
pas física, però no
se n'acaba de
sortir»**

socialitzar el dolor perquè sigui la mateixa societat civil qui obligui els dirigents polítics a abandonar definitivament els Territoris Ocupats.

Cal no oblidar també que Arafat està sent pressionat constantment pels Estats Units perquè controlï i/o reprimeixi els sectors que duen a terme aquestes accions, que, segons Israel, responen a un estratègia deliberada de l'ANP. Ara bé, si bé és cert que Arafat ha fet crides en determinats moments a continuar la Intifada rebaixant, però, el

nivell de violència, no està gens clar que la pugui modular al seu gust. Pot aconseguir aturar més o menys fàcilment les accions armades dels grups vinculats a Al-Fatah, però és indubtable que els islamistes no s'aturaran, sobretot després de les brutals agressions israelianes d'enguany.

En el terreny diplomàtic, una experiència com la de Camp David està condemnada al fracàs, ja que l'administració nord-americana difícilment pot ser percebuda pels palestins com un agent "neutral" quan pel mig hi ha Israel. Només una cimera amb diverses intermediacions, com ara la de la UE, que tinguin la voluntat política de pressionar la diplomàcia israeliana podria portar algun avenç en les negociacions. Tanmateix, tenint en compte la manca d'iniciativa de la UE en política exterior, no cal esperar gaires avenços per aquesta via.

Passi el que passi en els propers mesos, qualsevol acord de pau just haurà de partir de les resolucions 242 i 338 de l'ONU i haurà d'implacar:

- El reconeixement per part d'Israel dels danys causats al poble palestí.

- La creació d'un Estat palestí viable que compregui la totalitat de Gaza i Cisjordània i la capital del qual sigui Jerusalem oriental.

- El desmantellament dels assentaments jueus als Territoris Ocupats.

· El retorn dels refugiats que ho desitgin.

NOTES:

¹ El fet que la majoria de mèdia occidentals anomenin *terrorisme* aquesta violència palestina causada per l'ocupació israeliana no deixa de ser una mostra més d'ideologia, que difícilment serveix per conèixer i descriure la realitat. Resulta força sospitosos que només siguin qualificades d'aquesta manera les accions violentes palestines, ja sigui contra la població civil com contra membres de l'exèrcit o colons armats. Si l'atac a la població civil és qualificat de crim de guerra quan la duu a terme un exèrcit d'un Estat (com va passar recentment a Jenín), també ho hauria de ser quan l'executa una organització armada resistent a l'ocupació. Aquesta reflexió no implica evidentment estar d'acord amb els atacs a la població civil, tot i que en el cas de les accions palestines cal buscar-ne la causa en l'estat de desesperació a què els ha abocat la brutal violència israeliana.

² El 29 de novembre d'aquest any una resolució de l'ONU dividia Palestina en un Estat jueu (54% del territori) i un d'àrab (46%), amb la qual cosa els jueus, que representaven el 31% de la població i tenien en aquell moment el 7% del territori, n'obtenien més la meitat. Sovint s'oblida que aquesta resolució fou possible perquè el procés de descolonització tot just havia començat i, per tant,

una gran part dels països de l'anomenat Tercer Món encara no eren independents. A més, aquesta decisió pretenia rescabalar els jueus pel genocidi que havien patit durant la Segona Guerra Mundial a expenses d'un poble que no n'havia estat la causa. Així doncs, no cal estranyar-se que els àrabs es neguessin acceptar-la. En acabar la guerra israeliano-àrab que va provocar la proclamació de l'Estat d'Israel (14-5-1948), aquest Estat controlava el 78 % de la Palestina històrica. D'altra banda, Israel va aprofitar la

«Passi el que passi en els propers mesos, qualsevol acord de pau just haurà de partir de les resolucions 242 i 338 de l'ONU»

guerra per buidar aquest territori d'àrabs, en un procés complex que ara rebria el nom de neteja ètnica.

³ Evidentment, tots dos grups no atribuïen aquest fracàs a les mateixes causes: per als avaladors d'Oslo es devia al fet que els diferents governs israelians n'havien traït els principis, mentre que els qui s'hi havien oposat d'entrada hi veien la conseqüència lògica d'uns acords que no satisfien les aspiracions d'alliberament nacional dels palestins i que, a l'hora de ser implementats, depenien de la "bona voluntat" de l'Estat

d'Israel..

⁴ Concretament, en el punt setè s'afirmava: "Palestinians entered the peace process on the understanding that (1) it would deliver concrete improvements to their lives during the interim period, (2) that the interim period would be relatively short in duration - i.e., five years, and (3) that a permanent agreement would implement United Nations [Security Council] Resolutions 242 and 338. But the peace process delivered none of these things. Instead, Palestinians suffered more burdensome restrictions on their movement and a serious decline in their economic situation. Israeli colonies expanded at an unprecedented pace and the West Bank and Gaza Strip became more fragmented with the construction of settler «by-pass» roads and the proliferation of Israeli military checkpoints. Deadlines were repeatedly missed in the implementation of agreements. In sum, Palestinians simply did not experience any «progress» in terms of their daily lives." ("What went wrong at Camp David -the official PLO version", article publicat al diari israelià *Ha'aretz*)

⁵ Aquesta és una de les característiques que han portat molts analistes a assimilar la proposta d'Estat palestí dels laboristes als "estats" bantustans ideats per la minoria blanca a Sud-Àfrica durant l'època de l'*apartheid*.